

Na arhivističnem področju je bilo težišče njegovega dela namenjeno fondom mesta Ljubljane. Od tod izhaja tudi njegovo odlično poznavanje tako same zgodovine kakor tudi virov za preučevanje zgodovine glavnega mesta Slovenije. Njegovo bogato znanstveno védenje so lahko občutili vsi, ki so v čitalnici Mestnega oziroma Zgodovinskega arhiva Ljubljana preučevali ljubljansko zgodovino, saj jim je pogosto pomagal s koristnimi nasveti. Prav tako je bila zelo pomembna njegova strokovna pomoč vsem na novo zaposlenim v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, zlasti po letu 1972, ko se je arhiv temeljito kadrovske prenovil.

Visoka leta pa dr. Valenčiča niso ovirala pri njegovem znanstvenoraziskovalnem delu. Tik pred upokojitvijo je pripravil odmevno arhivistično razstavo o razvoju ljubljanske industrije do konca 1. svetovne vojne. Trajni pomen ima njegovo raziskovalno delo pri pripravi razstave, zabeleženo v katalogu k razstavi, v katerem je objavljena njegova študija z naslovom "Starejša ljubljanska industrija", ki osvetljuje razvoj ljubljanske industrije od 16. stoletja do leta 1918. Nadaljevanje tega preučevanja je Valenčičeva študija v katalogu k razstavi Ljubljanska industrija v letih 1918-1941, ki je izšel decembra 1992 in nosi naslov Ljubljanska industrija med obema svetovnima vojnoma.

Tudi po odhodu v pokoj se je dr. Valenčič še naprej ukvarjal z znanstveno-raziskovalnim delom na zgodovinskem področju. Za vse raziskave je bilo še naprej osnova arhivsko gradivo, tako da je bil še naprej pogosto uporabnik arhivskega gradiva, ki ga hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana. Glede na to, da je bila v petem letniku revije Arhivi leta 1983 ob njegovi 80-letnici objavljena njegova bibliografija do leta 1983, naj na tem mestu omenim le nekaj njegovih pomembnih objavljenih razprav. Pripravil je več gesel za Slovenski biografski leksikon, svoje razprave je objavljaval v Zgodovinskem časopisu (npr. o izseljevanju Slovencev v druge dežele habsburške monarhije, o kreditnem gospodarstvu ob koncu srednjega veka) in v reviji Kronika, časopisu za slovensko krajevno zgodovino (steklarstvo v Zagorju, začetki organiziranosti slovenskega mlekarstva), za jubilejni zbornik ob 90-letnici Zgodovinskega arhiva Ljubljana pa je pripravil pomemben prispevek o delniških družbah na Kranjskem. Prav tako sta po upokojitvi izšli dve samostojni Valenčičevi publikaciji, in sicer o zgodovini ljubljanskih uličnih imen in o ljubljanskih Židih.

Dr. Vladu Valenčiču ob visokem življenjskem jubileju želimo še veliko zdravja in duhovne svežine.

Janez Kopač

Profesorju Janku Jarcu ob žvljenjskem jubileju

*Pravičnega moža v njegovi volji
ne omaje zastrašujoč pogled tirana,
niti množica zdijvana,
če mu kaj nepoštenega veli;*

*ne straši blisk iz Zevsove ga roke,
ne burne Adrije vladar-vihar;
celo če bi nebesni svod se zrušil,
ne bo pod ruševinami drhtel.*

*Horacij, Pesmi 3,3
(Prevod dr. K. Gantar)*

Carissime nonagenarie!

Vsi, ki smo se srečali s profesorjem Jankom Jarcem, in tisti, ki se še danes srečujemo z njim, ga nikoli nismo imenovali "tovariš profesor", kakor je to bilo zaukazano, in ne "ravnatelj" ali "direktor", čeprav je nekaterim izmed nas bil predstojnik. Pač pa smo ga zmeraj imenovali "gospod profesor", z besedama, ki sta nam pomenili več, kakor nam običajno pomenita. Bili sta izraz spoštovanja do človeka širokih obzorij, temeljite humanistične izobrazbe, ki nam je rad citiral iz Horacija in ki se je znal navdušiti za vse, kar je lepó in dobro, do človeka, na zunaj včasih navidezno trdega, a v duši mehkega in dobrega, kakor zna biti le materin kruh.

Na jesen leta 1965 sem prišel v Dolenjski muzej v Novem mestu, kamor me je kot klasičnega filologa in študenta zgodovine "ob delu" povabil profesor Jare, da bi prevzel delo v arhivu, ki je bil tedaj eden izmed oddelkov Muzeja. Bilo pa je to tudi leto, ko je dolenjska metropola slavila svojo šeststoletnico. Po nekaj dneh mi je profesor dejal: "Za Dolenjski list boste napisali kroniko mesta!" Branil sem se: "S pisanjem člankov iz zgodovine se nisem nikoli ukvarjal, saj sem do sedaj stal le za katedrom učilnic gimnazij na Ravnah na Koroškem in v Novem mestu." Pa se profesor ni dal ugnati in mi je rekel nekako takole: "Nič ne de, se boste že naučili. Veste, pob, samo zaplavati je treba!" Prinesel mi je nekaj literature, med katero je bila njegova slovita knjižica: "Novo mesto in njegova gasilska četa", ki velja še danes za najboljši kratek pregled preteklosti Novega mesta. Razmišljal sem o nepopustljivosti svojega predstojnika, se lotil dela in skromen pregled kronike mesta je bil objavljen.

Spominjam se tudi, kako me je profesor vodil po arhivskem skladišču in s kakšno ljubeznijo je jemal v roke pergamentne listine novomeških privilegijev in cehov, sicer "reliquiae reliquiarum" nekdanjega fonda dokumentov za mesto. Vsak dokument, vsaka

fotografija, sleherni predmet, ki mu je kot zgodovinarju govoril o preteklosti Dolenjske, mu je bil pri sreju in ga je znal navdušiti, kar je tudi sieer izpričal z urejevanjem mestnega arhiva pred drugo vojno in s svojo skrbjo za dokumente, nad katerimi je bdel kot partizan v drugi vojni. Veliko število arhivalij, ki sem jih vzel v roke, je bilo napisanih v gotiee, med njimi pergamentne lis-tine mesta, a moral sem ugotovljati, da branju nisem bil kos. Pa je profesor dejal: "Ja, se bo pač treba naučiti gotiee!" V roke sem vzel urbar kostanjeviške gosposčine iz leta 1625, ki mi ga je ljubeznivo posodil ravnatelj Študijske knjižnice Bogo Komelj, saj se je bilo moč na podlagi urbarja, v katerem so se iste besede neprestano ponavljale, kar najhitreje naučiti "te nesrečne pisave", kot sem jo na začetku poimenoval. Tudi v tem pogledu mi je bil profesor Jare dober svetovalec, hkrati pa nepopustljiv učitelj ter mu je uspelo, da sem se izuril v branju tekstov, kar je zame kasneje postalo vsakdanje opravilo in kar je še danes.

Menim, da sem dolžan priznati, da mi je prav profesor Jare vtil veselje do raziskovalnega dela in ljubezen do preteklosti dolenjske zemlje. Čeprav živim danes že več kot dvajset let v rodnem Mariboru, se znova in znova rad vračam k temam iz zgodovine Dolenjske in, kadar me pot pripelje v njeno metropolo, z veseljem obiščem profesorja, ki se vselej zanima za moje delo, kar mi je vzpodbuda za nadaljnje delo.

Pretekla so skorajda že tri desetletja, odkar poznam dragega profesorja, veliko let je že prešlo in marsikaj se je spremenilo, ni pa se spremenil prijeten pogovor z njim, ostala sta njegov dobrodušni, a tudi kritični pogled, in na njegovih lieih njegov hudomušni nasmeh.

Sint tibi dii propitii et ad multos annos!

Jože Mlinarič

Ob devetdesetletnici rojstva prof. Janka Jarca

Dne 25. decembra 1993 je prof. Janko Jare praznoval visok jubilej - devetdesetletnico rojstva. Rodil se je v Črnomlju, osnovno šolo obiskoval v Gradcu in Kostanjevici, gimnazijo pa v Novem mestu. Po končani gimnaziji se je vpisal na univerzo v Ljubljani in tu leta 1931 diplomiral iz svetovne in narodne zgodovine ter literarne zgodovine jugoslovanskih narodov. Nato je poučeval v Murski Soboti, Ptuj in Novem mestu. V tem času se je začel

uveljavljati tudi na strokovnem področju. Za profesorski izpit pri prof. Kosu je raziskal stanje novomeških arhivov. Rezultat raziskovanja je bila ugotovitev, da je njihovo stanje porazno. Zato sta se s svojim študentom M. Dodičem lotila reševanja arhiva, ki se je nahajal na podstrešju Rotovža, in ga od tam nosila v Meščansko šolo, kjer je eno sobo v ta namen prepustil novomeški župan dr. Režek.

V začetku druge svetovne vojne je bila šola bombardirana, arhivalije pa povečini rešene.

V tem času se je prof. Jare pridružil OF, bil kasneje interniran v Moningu in nato Gonarsu. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in takoj začel z zbiranjem arhivskega gradiva okupatorjev in poskrbel za prevoz le-tega v Dolenjske Toplice. Del gradiva je bilo sieer uničenega, preostali del pa je postal osnovni fond Znanstvenega inštituta, ki ga je ustanovil IOOF 12. januarja 1944 v Črnomlju. Prof. J. Jare pa je bil imenovan za njegovega arhivarja.

Po vojni je svoje delo nadaljeval kot arhivar na Inštitutu narodne osvoboditve vse do leta 1951, ko je bil imenovan za ravnatelja Dolenjskega muzeja v Novem mestu. Leta 1957 je postal še vodja leta 1946 ustanovljenega Okrajnega arhiva, ki je bil tega leta priključen muzeju.

Po prihodu v Novo mesto se je prof. Jare posvetil muzealstvu, spomeniškem in arhivskemu varstvu, Dolenjski galeriji ter raziskovanju preteklosti Novega mesta in Dolenjske. Pri tem pa je upošteval arhivske dokumente iz starejše in novejše zgodovine in bil tako eden prvih raziskovalcev, ki se je pri raziskovanju zgodovine NOB oprl na arhivske dokumente.

Žal pa se je v času, ko prof. Janka Jarea ni bilo v Novem mestu, uničilo ogromno arhivskega gradiva. Velik del novomeških arhivov so leta 1949 in 1950 preprosto odpeljali na odpad. S tem pa je bila narejena nepopravljiva kulturna škoda.

S poveritvijo službe varstva arhivskega in dokumentarnega gradiva takratnemu Mestnemu arhivu Ljubljana, sedaj Zgodovinskemu arhivu Ljubljana, in z ustanovitvijo Enote za Dolenjsko in Belo krajino, smo prevzeli od Dolenjskega muzeja vse arhivsko gradivo. Spomnim se, da je bil ob tem prof. Janko Jare, ki je bil mnenja, da sta muzej in arhiv neločljivo povezana, prizadet in zaskrbljen, da takrat mladi delavei ne bomo znali dobro skrbeti za arhiv, ki ga je vsa ta leta skrbno zbiral in varoval. Njegova skrb je bila odveč, mladi smo nadaljevali njegovo delo in smo mu hvaležni, da je za nas in zanamee ohranil tako pomembno kulturno zgodovinsko dediščino.

Zorka Skrabi